

Porteføljeplan for Utdanning og kompetanse

INNHold

PUBLISERT 16. NOV. 2022 | OPPDATERT 24. MARS 2025

Tematiske prioriteringer

Det er mange forskningsbehov som må møtes for at investeringsmålene i porteføljeplanen skal nås. For å beskrive de tematiske prioriteringene for forskning og innovasjon om utdanning og kompetanse for samfunn og arbeidsliv, har vi inndelt disse i fire bredt definerte temaområder. Temaområdene henger sammen med hverandre og er ikke gjensidig utelukkende slik at problemstillinger vil kunne gripe inn på tvers av de ulike områdene.

Hensikten er å skissere tematiske prioriteringer innenfor områder som både er relevante og viktige å videreutvikle som forskningsfelt, og samtidig gi rom for kreativitet og nytenkning. Temaområdene er listet opp under og er beskrevet i teksten som følger:

- Utdanningens betydning for den enkelte og for samfunn og arbeidsliv
- Undervisning og læring
- Profesjonsutdanning og kompetanseutvikling
- Styring, ledelse og organisering

Utdanningens betydning for den enkelte og for samfunn og arbeidsliv

Utdanning og livslang læring er avgjørende for den enkelte og for Norges konkurranseevne og verdiskaping. Det er viktig for helse og velferd og for langsiktig yrkesdeltakelse samt et velfungerende demokrati og samfunnsliv. Tilgang til og tilrettelegging for deltakelse for alle i utdanningssystemet er av stor betydning for den enkeltes muligheter til et godt liv. Gode og fleksible opplærings- og utdanningstilbud er viktige for å fremme demokrati, toleranse og likeverd, i arbeidslivet og i samfunnet. Det er behov for kjønns- og mangfoldsperspektiver i forskningen, herunder urfolks- og minoritetsperspektiver. Norge som nasjon har spesielt ansvar for samisk utdanning, jamfør internasjonale konvensjoner om urfolksrettigheter. En trygg og god oppvekst er viktig for den enkeltes livstilfredshet og livsmestring. Det er også behov for mer kunnskap om utsatte barn og unge, og hvordan utdanningssektoren kan være en arena som forebygger utenforskap, i samspill med andre sektorer.

Vi trenger for eksempel mer kunnskap om sammenhengen mellom utdanning og sosial ulikhet. Det er blant annet aktuelt med forskning som kan belyse økonomiske og sosiale konsekvenser av frafall og hvilke faktorer som er viktig gjennomføring av utdanningsløpene og den enkeltes progresjon. Vi trenger også mer kunnskap om overganger innenfor utdanningssystemet, og mellom utdanningssystemet og arbeidslivet.

Utdanningssystemet legger premissene for digitaliseringen av samfunnet, samtidig som digitaliseringen vil endre og utfordre utdanningssystemet. Det er behov for å forske på erfaringer, effekt og konsekvenser av digitalisering og teknologi i utdanning.

I et videre perspektiv er det viktig å studere utdanningssystemets roller, mål i forhold til nasjonale og internasjonale endringsprosesser. Den teknologiske utviklingen, globaliseringen og bærekraftsutfordringene, har for eksempel betydelige konsekvenser for de nasjonale arbeidsmarkedene og samfunnets kompetansebehov. I denne sammenhengen er det behov for mer kunnskap om hvordan utdanningssystemet kan og bør tilpasse seg de fundamentale endringer som skjer i arbeidslivet, familien og samfunnet. Det er også behov for kunnskap om hvordan utdanningssystemet kan følge opp påvirkningen samfunnsendringer har på det samiske samfunnet.

Undervisning og læring

Læring og dannelse er en kontinuerlig og livslang prosess som foregår på mange samfunnsarenaer. Det handler om hvordan ulike barn, unge og voksne lærer og utvikler seg i forskjellige kontekster og sammenhenger og som skal møte fremtiden og nye utfordringer.

I hele utdanningssystemet fra barnehage til høyere utdanning og voksnes læring, er man opptatt av hvordan vi lærer og hva som fremmer god læring og utvikling for ulike individer, grupper og organisasjoner. Det er blant annet behov for forskning, utvikling og innovasjon som kan videreutvikle kunnskap og praksis for alle opplæringsaktører.

Det kan handle om utforskende undervisnings- og læringsformer, læring i og på tvers av fag, medvirkning, tilpasset opplæring og spesialundervisning. Forskningen kan knyttes til hvordan læring, identitetsutvikling, dannelse og livstilfredshet påvirkes av variasjoner i bakgrunnsfaktorer, erfaringer, læringsprosesser, psykososialt miljø og sosioemosjonell utvikling, eller andre kvaliteter.

Samspillet mellom individet og læringskontekst er i endring der teknologi og kunnskapsutviklingen gir nye forutsetninger og muligheter, og dermed nye problemstillinger for læring. Vi må diskutere hvordan vi skal forholde oss kritisk og konstruktiv til digitalisering. Det er behov for kunnskap om digitale teknologiers betydning og funksjon i utdanningssystemet, organisasjoner, arbeidsliv og samfunn.

Profesjonsutdanning og kompetanseutvikling

Tilgangen til profesjonsutdanning av høy kvalitet, og påfølgende rekruttering og kvalifisering til yrkeslivet er en nøkkel til et bærekraftig og inkluderende samfunn. Forskningskompetanse på høyt nivå bygger og fornyer kunnskapsgrunnlaget i utdanningene. God utvikling av profesjonsutøvelsen er avgjørende innenfor alle profesjonsretninger, herunder profesjonsutdanninger med kortere forskningstradisjoner. For en sterkere arbeidslivsorientering og kontinuerlig oppdatert kunnskapsgrunnlag er det et siktemål at profesjonsutdanningene arbeider med å knytte forskning, utdanning og yrkesutøvelse sammen. Dette er avgjørende for å gi utdanningstilbudet både relevans for arbeid og profesjonsutøvelse og bidra til fremtidsrettet utvikling av profesjonsutøvelsen. Her vil det også være aktuelt å rette oppmerksomheten mot praksisbaserte problemstillinger og styrke samarbeidet med praksisfeltet og øke involveringen av brukere av forskningen.

Det er behov for å vite mer om hvordan kvalitet kan styrkes i praksis, profesjonsutøvelse og kompetanseutvikling. Vi retter her oppmerksomheten mot kunnskapsbasert praksis og utviklingen av verktøy, systemer eller modeller som kan fremme slik praksis. Opplæringsaktører i offentlig og privat sektor som arbeider med kompetanseutvikling har også behov for forskningsbasert kunnskap i sitt arbeid med veiledning og opplæring.

Praksis og profesjonsutøvelse i barnehager, skoler, og opplærings- og utdanningsinstitusjoner er avgjørende for kvaliteten i tilbudene og hvordan dette blir tilbud som inkluderer alle. Det er derfor viktig med relevant språk- og kulturkompetanse for at tilbudene gir grunnlag for fremtidig deltakelse i samfunn og arbeidsliv. Fag- og yrkesdidaktikk hvor forskning på undervisning og læring i ulike fagdisipliner og yrker er avgjørende for kvaliteten på elevers og studenters opplærings- og utdanningstilbud. Mer forskning på og i lærerutdanningene vil derfor være avgjørende for videreutvikling av kvaliteten i den grunnleggende opplæringen, og hvordan dette blir tilbud som inkluderer alle. Vi trenger også å forstå bedre hvordan samspillet mellom kunnskap fra ulike fag og disipliner virker sammen med erfaringsbasert kunnskap i profesjonsutøvelsen. Utdanningssystemet utfordres på flere nivå og påvirker lærernes rolle og hvor læring også i økende grad skjer i samspill med digital teknologi.

I arbeidet med barns, unges og voksnes læring og utvikling, er det også et spørsmål om hvilke roller ulike profesjonsutøvere og praksisfelt har og hvordan det er mulig å fremme kvalitet gjennom flerprofesjonelt samarbeid. Tverrprofesjonalitet og samhandling er sentralt i politiske føringer og i et bærekraftig velferdssamfunn. Forskning om slik samhandling er nødvendig for kompetanseutvikling, bevisstgjøring, innovasjon og utvikling.

Styring, ledelse og organisering

Utdanningssektoren er politisk styrt. Det trengs økt kunnskap om forholdet og samhandlingen mellom styringsstrukturene og aktørene i utdanningssystemet. Hvilke konsekvenser ulike nasjonale og lokale tiltak og initiativ har for aktørforståelse, prosesser og resultater, mål og organisasjonsformer må belyses. God ledelse og velfungerende organisering er avgjørende for høy kvalitet i utdannings- og opplæringstilbudene. For å utvikle et fremtidsrettet og fleksibelt utdanningssystem, trenger vi mer kunnskap om hvordan styring og ledelse på og mellom ulike nivå bidrar inn i utviklingsarbeidet. Sammenhengen mellom formell og uformell ledelse, kulturelle forhold og koplinger til praksis, er relevant på samme måte som kulturdimensjonen i undervisningsinstitusjoner, blant undervisere, ledere og administrasjon. Et kritisk blikk på verdier, normer og rammefaktorer i utdanningssystemet fordrer forskning også på kultur- og verdiaspekter.

Det er behov for forskning som kan gi kunnskap om sammenhenger mellom ulike reformer og andre endringer innenfor styring og organisering av utdanningssektoren og resultatene disse har ført til. Vi trenger også mer kunnskap om hvordan de ulike skole- og barnehageeierne konkret går frem for å sikre god kvalitet i barnehager og skoler, og hvordan de lykkes med ulike tilnærmingmåter. Vi vet for lite om de samskapingsprosesser som skjer i barnehager, skoler og hos skole- og barnehageeier.

Samspeillet mellom politikk, administrasjon og fag er en stor forskningsutfordring framover, ikke minst når det gjelder å utforske nye samarbeids- og organiseringsformer. Det er også behov for kunnskapsutvikling knyttet til styring, ledelse og organisering som følge av digitalisering, globalisering og bærekraft. Det er også aktuelt med forskning om og innovasjon for kvalifisering og kompetanseutvikling, nye arbeidsformer og organisasjonsmodeller.

[← Forrige side](#)

[Neste side →](#)

Meldinger ved utskriftstidspunkt 13. juli 2025, kl. 17.34 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.